

Okul Öncesi Çocukların Problem Davranışları ile Ebeveyn Çift Uyumu Arasındaki İlişki: Bir Karma Yöntem Çalışması

The Relationship Between Preschool Students' Problem Behaviors and Parental Dyadic Adjustment: A Mixed Methods Study

Zeynep ÖZDOĞRU^[1] İsa KAYA^[2]

Başvuru Tarihi: 20 Kasım 2024

ÖZ

Kabul Tarihi: 20 Şubat 2025

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışları ile ebeveynlerin çift uyumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Literatür incelemeleri, bu alanda ilişkisel çalışmaların yaygın olduğunu ancak nitel ve karma araştırmaların sınırlı kaldığını göstermektedir. Karma yöntemle tasarlanan çalışmada, İstanbul Ümraniye ilçesindeki özel bir bağımsız anaokuluna devam eden dört-altı yaş aralığındaki 29 çocuk ve anneleri çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmada nicel veriler Demografik Bilgi Formu, Problem Davranış Ölçeği ve Çift Uyum Ölçeği nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın nicel verileri Pearson korelasyon analizi ile, nitel verileri ise betimsel ve içerik analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları çocukların problem davranışları ile anne babalarının çift uyumu arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca okul öncesi dönem çocuklarının anti sosyal davranış puanları ile ebeveyn çift uyumu puanları arasında negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çift uyumunu artırmaya yönelik programların çocukların davranışsal gelişimini desteklemede faydalı olabileceğini işaret etmekte ve daha geniş katılımlı, uzun vadeli çalışmalar yapılması gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi eğitim, problem davranış, ebeveyn çocuk etkileşimi

Received Date: November 20, 2024

ABSTRACT

Accepted Date: February 20, 2025

This study aimed to examine the relationship between preschool children's problem behaviors and parents' dyadic adjustment. Literature reviews show that correlational studies are common in this field, but qualitative and mixed studies remain limited. In the research designed with mixed method, 29 children between the ages of four and six attending a private independent kindergarten in the Ümraniye district of Istanbul and their mothers constituted the study group. In the study, quantitative data were collected using the Demographic Information Form, Problem Behavior Scale and Dyadic Adjustment Scale, and qualitative data were collected using a semi-structured interview form. The quantitative data of the study were analyzed with Pearson correlation analysis, and the qualitative data were analyzed with descriptive and content analysis methods. The quantitative and qualitative findings of the study revealed a relationship between children's problem behaviors and their parents' dyadic adjustment, and a negative relationship between parental dyadic adjustment scores and antisocial behavior scores in the antisocial sub-dimension of problem behavior. These results indicate that programs aimed at increasing parents' dyadic adjustment may be useful in supporting children's behavioral development and suggest that long-term studies with larger participation should be conducted.

Keywords: preschool education, problem behavior, parent child interaction

Atf

Cite

ÖZDOĞRU, Z., & KAYA, İ. (2025). Okul Öncesi Çocukların Problem Davranışları ile Ebeveyn Çift Uyumu Arasındaki İlişki: Bir Karma Yöntem Çalışması. *Humanistic Perspective*, 7 (1), 90-112. <https://doi.org/10.47793/hp.1588817>

^[1] Uzman | Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üni. | İstanbul | Türkiye | ORCID: 0000-0002-5716-2460 | zeynep.ozdogru@stu.fsm.edu.tr

^[2] Doç. Dr. | Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üni. | İstanbul | Türkiye | ORCID: 0000-0003-3604-1368

GİRİŞ

Çift uyumu eşlerin bireysel farklılıkları, bireylerin sahip oldukları kaygıları ve birbirlerine karşı duydukları bağlılık ve beraberlik dışında, olumsuz etkileşim ve gerilimleri de kapsayan ilişki dinamiği olarak tanımlanmaktadır (Spanier, 1976). Çiftlerin arasındaki uyum bireylerin hem fiziksel hem ruhsal iyi oluşlarını etkilemektedir (Erbek vd., 2005). Çiftler arasındaki uyum değerlendirilirken bireylerin arasındaki ilişkileri algılama şekilleri ve eşlerin problem çözme becerileri de ele alınmalıdır. Eşlerin birbirleri ile uyumu çocuklarının davranışları üzerinde de etkili olmaktadır. Bandura'nın (1979) Sosyal Öğrenme Teorisinde belirttiği gibi çocuklar olumsuz davranışları ebeveynlerini izleyerek öğrenmektedir. Eşler evliliklerinde görülen uyum problemleri sebebiyle olumsuz davranışlar sergileyebilir ve bu durum eşlerin ruh hallerinin de olumsuz yönde değişmesine sebep olabilir. Ebeveynlerin olumsuz ruh hallerinden onları gözlemleyen çocuklar etkilenebilirler. Çocuklar gözlemledikleri olumsuz ruh hallerini kendi davranışlarına olumsuz olarak yansıtılabilmektedir (Özbey, 2009).

Çift uyumunu etkileyen faktörler arasında çiftlerin evlenme yöntemi, evlilik süresi ve aile dinamikleri olduğu görülmüştür (Halse vd., 2019). Anne babaların birbirleriyle olan ilişkileriyle birlikte çocuklarıyla olan ilişkilerinin ve çocukların kardeşleriyle olan ilişkilerinin ele alındığı teori aile sistem teorisidir. Guralnick'in (1998) aile sistemi modeli, aile üyelerinin kendi aralarında kurdukları iletişim ve etkileşim kalitesine odaklanmaktadır. Ayrıca aile sistem modeli sağlıklı çocuk gelişimi için elzem olan ebeveynlik davranışlarını da betimlemektedir. Alt sistemler birbirleriyle etkileşim içinde işler ve herhangi bir alt sistemdeki duygu, davranışlardaki değişim, diğer alt sistemlerde de değişimlere sebep olmaktadır (Hakvoort vd., 2010). Bu sebeple çocuk davranışları ve ebeveyn etkileşimi çift yönlü olarak birbirlerini etkilemektedir.

Belsky (1984), anne babaların karakter özelliklerinin çocuklarının gelişimine olan etkisinin yanında anne baba ilişkisinin çocukların gelişimi üzerinde doğrudan etkisi olduğunu belirtmiştir. Çiftlerin evlilik ilişkileri hakkında hissettikleri memnuniyetin bireylerin iyi oluşlarına hizmet ettiği görülmektedir. Ayrıca, bireylerin mutluluklarının da ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri duyarlılığı, özyeterliliği ve çocukların ihtiyaçlarına yanıt verme kabiliyetlerini de doğrudan etkilediği söylenebilir. Belsky, çocukların sağlıklı gelişiminin önemli belirleyicisinin ebeveynler olduğunu savunmaktadır (Halse vd., 2019).

Eşlerin evlilik uyumu ve çocukların davranış problemleri arasında kayda değer ilişki olduğunu ele alan çalışmalar olduğu görülmektedir. Block ve arkadaşlarının (1981), Peterson ve arkadaşlarının (1986), Reid ve arkadaşlarının (1990) ile Stadelman ve arkadaşlarının (2007) yayınladıkları aile içi çatışmaları konu alan araştırmalarında çocuklarda sorunlu davranışlara yol açabilecek kök sebeplerin istikrarsız aile hayatı, şiddet, çatışma ve iletişim sorunları olduğunu tespit etmiştir. Katz ve Gottman (1993) boylamsal bir araştırma ile anne baba iletişim ve

etkileşiminin çocukların uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelemişler ve anne babaların evlilik problemlerini çözmek için başvurdukları yöntemlerin çocukların üç yıl sonraki içe yönelimli ve dışa yönelimli davranış sorunlarını etkilediğini tespit etmişlerdir.

Knopp ve arkadaşları (2017) çocukların problem davranışlarının çiftlerin evlilikten aldıkları doyum ve memnuniyetten nasıl etkilendiğini ve çocuk davranışlarının çift çatışmalarından nasıl etkilendiğini bulmayı hedeflemişlerdir. Araştırma sonucunda, iletişim sorunu yaşayan, yapıcı olmayan iletişim stili benimseyen ve evlilik doyumunu az olan ebeveynlerin çocuklarında daha yüksek içe yönelimli ve dışa yönelimli davranış sorunları gözlemlendiği bulunmuştur. Veriler üzerinde yapılmış ileri değerlendirmeler eşlerin arasındaki çatışmaların ve evlilik doyumsuzluğunun çocuk davranışlarını, çift ilişki ve iletişiminden daha fazla etkilediğini kanıtlamıştır. Mingeback ve arkadaşlarının (2018) meta-meta analiz çalışması, ebeveyn-temelli müdahale programlarının, çocukların dışa yönelimli problem davranışlarını azaltmada etkili olduğunu göstermiştir.

Çocuklardaki uyum sorunlarına, yeterli ve sağlıklı olmayan anne baba iletişimi ve etkileşiminin sebep olduğu bilinmektedir (Günalp ve Kabadayı, 2017). Aile içinde sıcak, ilgili ve duyarlı olmayan duygusal etkileşimin çocuğun sadece duygusal gelişimini değil sosyal gelişimini de olumsuz etkilediği bilinmektedir. Sağlıklı duygusal gelişimi tecrübe edemeyen çocuklar başkalarıyla olumlu ilişki kurmakta zorlanırlar. Bu durumda aile içinde sıcak, ilgili ve duyarlı olmayan duygusal etkileşimin çocukların içedönük, güvensiz, çekingen ve ben merkezli kişilik özellikleri benimsemesine sebep olabildiği görülmüştür (Atan ve Buluş, 2018; Olcay, 2008). Çağdaş (2011) araştırmasında ebeveynlerin çocukların sosyal duygusal gelişimindeki önemli rolünün altını çizmiştir. Bu çalışmada aileleriyle pozitif iletişim ve etkileşim deneyimleyebilen çocukların problemler karşısında yapıcı problem çözme yöntemleri sergileyebildikleri vurgulanmıştır.

Aile içinde anne baba arasındaki çatışmadan dolayı yaşanan stres ve gerginlik çocukların davranış problemlerinin artmasına sebep olmaktadır (Camisasca vd., 2016). Bu çalışmaya destek olacak başka bir çalışmada ev ortamları incelenmiştir. Pozitif ebeveyn tutumlarının hakim olduğu, eşleriyle dayanışma ve doyum veren ilişki benimseyen ve böylelikle çocuklarıyla sağlıklı ev ortamı kuran ailelerin çocuklarında daha az problem davranışın gözlemlendiği tespit edilmiştir (Metindoğan, 2022). Yılmaz (2001) ebeveyn çatışmasının sadece çocuklardaki problem davranışları etkilemekle kalmadığını ayrıca çocukların okuldaki sosyal ve akademik yeterliliklerinin de çift uyumundan olumlu yönde etkilendiğini ifade etmiştir.

Çocuk davranışlarının şekillenmesinde olumlu ev ortamının etkili olması gibi okul ortamında öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin de çocuk davranışlarını olumlu etkilediği bilinmektedir. Bu konuda Ataman (2003) öğretmenlerin çocuklara ılımlı, şefkatli, sıcak, empatik

bir şekilde yaklaştıklarında çocukların da sakinleştiğini, daha düşünceli ve anlayışlı olduklarını, özellikle kurallar vb. konularda sabırla çocuklara açıklama yapmanın sınıf yönetimini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Benzer başka bir çalışmada çocuğun olumlu davranış kazanımında öğretmenin olumsuz davranışlara karşı tepkisinin çocuğun akran ilişkilerini, sınıf içi performansını önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir (Asi ve Ocak Karabay, 2017).

Çocuklar ebeveynlerini izleyerek davranış modelleri konusunda bilgi sahibi olurlar. Anne babalar problemler karşısında birbirlerine karşı suçlayıcı, agresif ve yıkıcı tepkiler veriyorlarsa çocuklar anne babalarından gözlemedikleri yıkıcı tutumları kopyalar ve problemlerin çözüm yolu olarak gözlemedikleri tepkileri sergilerler. Çatışmalı ev atmosferinde büyüyen ve böylelikle yıkıcı tutumlar öğrenen çocuklar, bu yıkıcı tutumları anne babalarına karşı doğrudan sergileyemeyebilirler. Fakat bu olumsuz davranışları akranlarına veya küçüklerine sergileyebilirler (Grych vd., 1990). Benzer bir şekilde başka bir çalışmada çocukların ebeveynlerinin tartışma sırasında sergiledikleri tutumlara benzeyen davranışları (saldırganlık, içe çekilme) öğrendikleri ve bu davranışları sosyal çevrelerinde sergiledikleri vurgulanmıştır (Kaya, 2003).

Alanyazında çift uyumu ve çocuklardaki problem davranışlar üzerine yapılmış yukarıda özetlenen çalışmaların çoğunlukla ilişkisel araştırmalar olduğu görülmüştür. Ancak bu konuda ebeveynlerin görüşlerine başvurulmuş olan karma araştırma yöntemi kullanılmış çalışmaların kısıtlı olduğu fark edilmiştir. Bu çalışmada konuyla ilgili hem nicel hem nitel verilere başvurularak anaokuluna devam eden çocukların ebeveynlerinin çift uyumunun okul öncesi çocukların problem davranış düzeyleri ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Ebeveynlerin çift uyum düzeylerinin çocukların problem davranış düzeyleri ile ilişkisi var mıdır? Varsa bu ilişki nasıldır?
2. Ebeveynlerin çift uyum düzeylerinin okul öncesi çocukların problem davranış düzeyleri ile olan ilişkisi hakkında annelerin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada çift uyumu ve problem davranışlar hakkında çok yönlü ve zengin veri toplayabilmek için karma yöntem uygulanmıştır. Karma araştırma yöntemi çalışma konusu hakkında kapsamlı ve çok yönlü bilgi toplanmasını kolaylaştırmakta ve araştırmacı için zengin veri havuzu sağlamaktadır (Creswell vd., 2015; Yıldırım, 2006). Karma yöntem araştırmacısı desen kararlaştırırken etkileme potansiyeli, zaman merkezli planlama ve ilişkilendirme anlatan bir desen belirleme ihtiyacı duyar (Creswell vd., 2015).

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada başvurulan karma yöntem modeli ise Christensen, Johnson ve Turner'a (2015) göre eş zamanlı eşit statülü desen ya da Creswell'e (2017) göre yakınsayan paralel desendir. Eş zamanlı eşit statülü desende nitel ve nicel veriler aynı zaman dilimi içinde toplanır ve nitel ve nicel verilerin araştırmanın amacına ulaşmasında eşit öneme sahiptir. Araştırmada, dört-altı yaş çocukların problem davranışlarının ebeveynlerinin çift uyumu ile olan ilişkisi ve çift uyumunu etkileyen temalar incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Ümraniye ilçesindeki araştırmacıların geçmiş mesleki bağlantısı bulunan özel bağımsız bir anaokuluna devam eden 29 çocuk ve annesi oluşturmaktadır. Çocukların annelerinin demografik özellikleri ile ilgili bilgi Tablo 1'de sunulmuştur. Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğu lisans mezunu, 35-44 yaş aralığında, evli ve iki çocuk sahibi annelerden oluşmaktadır.

Tablo 1

Çalışma grubundaki annelerin demografik özellikleri

Özellik	Grup	N	%
Eğitim Durumu	İlk-ortaokul mezunu	3	10,3
	Lise mezunu	8	27,6
	Lisans mezunu	15	51,7
	Yüksek lisans mezunu	3	10,3
Yaş Aralığı	25-34	10	34,5
	35-44	14	48,3
	45 ve üzeri	5	17,2
Medeni Durum	Boşanmış	1	3,4
	Evli	28	96,6
Çocuk Sayısı	Tek çocuk	3	10,3
	İki çocuk	16	55,2
	Üç ve daha fazla çocuk	10	34,5
Toplam		29	100,0

Araştırmanın nitel veri toplama aşamasında örneklem grubu eğitime devam 29 çocuğun annelerinin arasından aşırı ve aykırı örnekleme kullanılarak 4 anne belirlenmiştir. Aşırı veya

aykırı durum örneklemesinde kısıtlı sayıda farklı özelliklere sahip katılımcılardan zengin bilgilerin elde edilmesi hedeflenmektedir (Patton, 1987). Katılımcı annelerin arasından dört annenin seçilme aşamasında bu annelerin iki ölçekten en düşük ve en yüksek puan almış olmalarına dikkat edilmiştir. Problem davranış düzeyi en yüksek olan çocuğun ebeveyni olan katılımcı 24 yaşında, ilkokul mezunu, evli ve tek çocuk sahibi iken problem davranış düzeyi en düşük olan çocuğun ebeveyni olan katılımcı 35 yaşında, lisans mezunu, evli ve iki çocuk sahibi bir annedir. Çift uyum düzeyi en yüksek olan katılımcı 30 yaşında, lisans mezunu, evli ve üç çocuk sahibi iken çift uyum düzeyi en düşük olan katılımcı 40 yaşında, lise mezunu, evli ve iki çocuk sahibi bir annedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel veri toplama araçlarından Demografik Bilgi Formu, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği ve Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği ve Görüşme Formu kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu. Araştırmada çocukların annelerinden demografik veri toplanmıştır. Demografik Bilgi Formu'nda katılımcı annelere yaş, öğrenim durumu, medeni durumu ve çocuk sayısı sorulmuştur.

Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği. Merrell (2002) tarafından geliştirilmiş olan Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behaviour Scales [PKBS-2]) bağımsız iki ölçekten oluşmaktadır. Bunlar Sosyal Beceri Ölçeği ve Problem Davranış Ölçeği'dir. Bu çalışmada sadece Problem Davranış Ölçeği kullanılmıştır. PKBS-2'nin ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılmıştır. Problem Davranış Ölçeği, 16 maddelik Dışa Yönelim, 5 maddelik İçe Yönelim, 3 maddelik Anti Sosyal ve 3 maddelik Ben Merkezci olmak üzere dört alt boyut ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Problem Davranış Ölçeği birinci faktörün Cronbach Alfa katsayısı .95, ikinci faktörün Cronbach Alfa katsayısı .87, üçüncü faktörün Cronbach Alfa katsayısı .81, dördüncü faktörün Cronbach Alfa değeri .72; Problem Davranış Ölçeği toplam Cronbach Alfa katsayısı .96 olarak Alisinanoğlu ve Özbey (2009) aracılığıyla hesaplanmıştır. Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach alfa katsayıları toplam ölçek için .88, dışa yönelim alt ölçeği için .87, içe yönelim alt ölçeği için .87, anti sosyal için .64 ve ben merkezci için .53'tür. Problem davranış Ölçeği dördüncü derecelendirme ile yapılandırılmış Likert modelinde bir araçtır. Sonuçlar yüksek puan işaret ediyorsa bu durum problem davranışın yüksek olduğu şeklinde yorumlanırken, puanların düşük olması problem davranışın da düşük olduğu şeklinde anlaşılmalıdır.

Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği. Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği (YÇUÖ), 32 maddeden oluşmaktadır. Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği 1976 yılında Spanier tarafından tasarlanmıştır. Ölçek Busby ve arkadaşları (1995) tarafından madde sayısı azaltılıp 14'e indirgenerek son ve güncel

halini almıştır. Ölçeğin Türkçe'ye tercümesi ölçeğin yüksek lisans tezinde kullanımıyla mümkün olmuştur. Gündoğdu'nun (2007) tez çalışmasında ölçeğin maddeleri ve alt ölçek maddelerinin Türk sosyokültür değer yargılarına adaptasyonunu araştırmamış olmasından dolayı Bayraktaroğlu ve Çakıcı (2017) ölçeğin psikometrik değerlerini analiz ederek ölçeği Türk kültürüne uyarlamasını yapmışlardır. Ölçeğin üç alt boyutu şu şekilde belirlenmiştir; uzlaşım (6 madde), doyum (5 madde), görüşbirliği (3 madde). Bu alt ölçeklerin toplam puan katsayısı ile birlikte Cronbach alfa katsayıları sırasıyla .87, .80, .80, .74'dir. Ölçeğin bu araştırmadaki Cronbach alfa katsayıları toplam ölçek için .84, uzlaşım alt ölçeği için .75, doyum alt ölçeği için .75, görüşbirliği için .72'dir. Ölçeğin geçerliliği güvenilir olarak kabul edilen başka bir ölçek olan Evlilikte Uyum Ölçeği ile korelasyon değeri pozitif yönde .68 ($p<0.01$) olarak bulunmuştur (Busby vd., 1995).

Görüşme Formu. Bu çalışmada annelerin görüşlerine ulaşabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış sorular ebeveynlerle yapılan ön görüşmeler ve literatür taramasından sonra oluşturulmuştur. Form açık uçlu sekiz sorudan oluşmaktadır. Tablo 2'de görüşme formunda annelere yöneltilen sorular bulunmaktadır.

Tablo 2

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları

Sorular
1. Ailecek bir arada geçirdiğiniz bir gününüz nasıl geçiyor anlatır mısınız?
2. Çocuğunuzun, sizin günlük yaşantınızı olumsuz etkileyen problem davranışları var mı? Varsa nelerdir?
3. Çocuğunuz bu problem davranışları sergilediği zaman sizin ve eşinizin müdahalesi nasıl oluyor? Çocuğunuz bu müdahalelere nasıl yanıt veriyor?
4. Çocuğunuzun davranışları çocuğunuz sizinle yalnızken ve eşinizle beraber iken farklılık gösteriyor mu? Evet ise, sizce bu farklılıkların sebepleri nelerdir?
5. Eşinizle çocuğunuzun davranışları hakkındaki düşünceleriniz farklılık gösteriyor mu? Evet ise, sizce bu farklılıkların sebepleri nelerdir?
6. Eşinizle genel olarak uyumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz? Eşinizle olan uyumunuz çocuklarınıza sizce nasıl yansıyor?
7. Eşinizle yaşadığınız tartışmalarda çocuklarınızın olumsuz etkilendiği durumlar yaşadınız mı? Evet ise nasıl oldu?
8. Çocuklarınızın veya çocuğunuzun sizin eşinizle uyumunuz hakkında gözlemlerini paylaşmasına şahit oldunuz mu? Evet ise, çocuğunuzun sizin uyumunuz hakkındaki görüşlerini anlatır mısınız?

Görüşme formunda tasarlanmış soruların kolay anlaşılabilirliği ve açık yazım dili konusunda değerlendirilmesi maksadıyla uzman görüşüne başvurularak uzmanların onayının alınması da araştırmanın güvenilirliğini temin eden önemli bir aşamadır. Bu kapsamda uzman görüşü için üniversitede psikoloji ve okul öncesi eğitim bölümlerinde görevli iki akademisyen uzmanın görüşlerine başvurulmuştur.

Nitel araştırmada geçerlik bilimsel verilerin doğruluğu, güvenilirlik ise bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgilidir (Yıldırım, 2018). Bu bilgi referans alınarak geçerlik ve güvenilirliğin temin edilmesi için çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda; örneklemden bağımsız iki anne ile ayrı ayrı 15'er dakika süren pilot telefon görüşmeleri yapılarak soruların açıklığı ve

anlaşılabilirliğinde herhangi bir problem olup olmadığı denemeye tabi tutulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken ilgili alan yazını taranmış ve sahada aktif olarak görev yapan alandan uzman görüşleri alınmıştır. Böylece sorularda iç geçerlilik temin edilmesi mümkün olmuştur. Annelere isimlerinin ve okullarının paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Annelerin görüşmelerde rahat bir şekilde doğal olarak cevap verebilmeleri için annelerin görüşmeye hazır hissettiklerini ifade ettikleri zaman görüşmeye başlanmıştır. Araştırmacının ve alanında uzman öğretim üyesinin belirlediği kodlamalar arasında tutarlılığı görebilmek için, Miles ve Huberman'ın formüle ettiği uyuşum yüzdesi hesabı ($\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{[\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}]} \times 100$) kullanılmıştır. Uyuşum yüzdesi formülü sonucunda kodlayıcılar arasında görüş uyum oranı .91 olarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 2015).

Veri Toplama Süreci

2024 Haziran ayında okul idaresinin izni ve yönlendirmesiyle öğretmen ve velilerden veri toplanmıştır. Okulun veli grubu, içinde sadece annelerin yer aldığı bir iletişim ağından oluşmaktadır. Öğretmenler sınıflarındaki çocukların problem davranış düzeylerinin ölçümü için PBSK-2 ölçeğini tamamlamıştır. Annelerden çift uyum ölçeği verileri kendi başlarına ya da telefonda araştırmacı desteğiyle tamamladıkları çevrimiçi anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma grubundaki annelerle yapılan görüşmeler sırasında ses kaydı yapılmasını istemeyen annelerin ifadeleri bilgisayarda Office Microsoft Word dosyasına not edilmiştir. Ses kaydı alınamamasından dolayı annelerin ifadeleri görüşme anında not tutularak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık yedişer dakika kadar sürmüştür. Ailelerle yapılan görüşmeler etik ilkeler gereği öğretmenlerle paylaşılmamıştır. Görüşmelere katılan annelerin kimlikleri gizli tutularak araştırmada dört harfli kodlar aracılığıyla bilgilerine yer verilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada toplanan nicel araştırmaya ilişkin veriler SPSS-23 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Problem davranış ve çift uyum ölçek toplam puanlarının normal dağılım özelliği göstermesi (PDÖ: $W=,955$; $p>,05$; YÇUÖ: $W=,932$; $p>,05$) nedeniyle ilişki denence testlerinde parametrik testler kullanılmıştır. Çocukların problem davranış düzeyleri ile ailelerin çift uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek için Korelasyon (Pearson) katsayısı hesaplanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutu için, iki ölçekten en düşük ve en yüksek puan almış olan dört anneye telefon yoluyla ulaşılmıştır. Telefon görüşmesinde katılımcılara yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Sorular hakkında alandan iki uzmandan görüş alınmıştır. Katılımcılar ses kaydı alınmasına onay vermedikleri için araştırmacı telefon görüşmesi esnasında görüşmeyi bilgisayarda not ederek ilerlemiştir. Araştırmada elde edilen bulgular araştırmacı tarafından temalar oluşturularak analiz edilmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler öncelikle Office

Microsoft Word programı kullanılarak incelenmiş ve tekrar eden okumalardan sonra kodlamalar tasarlanmıştır. Daha sonra bu kodlar bir araya getirilerek temalar (kategoriler) oluşturularak içerik analizi yapılmıştır.

Etik Onay

Çalışmanın etik onayı Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 06.06.2024 tarih ve 36/16 sayısıyla alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde bu çalışmada araştırılan problem durumlarını incelemek için, verilerin istatistiksel çözümlenmeleri tablolar halinde sergilenmiş ve verilere ilişkin açıklamalar sunulmuştur. Araştırmanın birinci alt problemi “Ebeveynlerin çift uyum düzeylerinin çocukların problem davranış düzeyleri ile olan ilişkisi var mıdır? Varsa bu ilişki nasıldır?” idi. Bu alt probleme ilişkin araştırma sorusuna yönelik yapılan analiz ve bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Ebeveynlerin çift uyum puanları ile çocuklarının problem davranış puanları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. YÇÜÖ Doyum	1								
2. YÇÜÖ Uzlaşım	.689**	1							
3. YÇÜÖ Görüş Birliği	.376*	.438*	1						
4. YÇÜÖ Toplam	.905**	.915**	.564**	1					
5. PDÖ Dışa Yönelim	.100	-.016	.358	.098	1				
6. PDÖ İçe Yönelim	-.135	-.203	.036	-.163	.182	1			
7. PDÖ Anti Sosyal	-.307	-.422*	-.044	-.373*	.500**	.547**	1		
8. PDÖ Ben Merkezci	-.042	-.192	.004	-.117	.444*	.380*	.427*	1	
9. PDÖ Genel	-.037	-.179	.233	-.072	.841**	.651**	.734**	.668**	1
N	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Ort.	18.14	22.28	9.79	50.21	22.97	9.66	3.69	5.38	41.69
SS	3.78	3.79	1.18	7.55	6.43	4.11	1.29	1.92	10.31

Not. YÇÜÖ: Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği. PDÖ: Problem Davranış Ölçeği. * p<.05. **p<.01. Ort.: Aritmetik Ortalama. SS: Standard Sapma

Tablo 3 incelendiğinde, çocukların problem davranışlar ölçeğinden elde edilen toplam puanları ve ebeveynlerin çift uyum ölçek toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemişken, problem davranış ölçeği alt boyutlarından anti sosyal davranış ile çift uyum ölçeği uzlaşım ($r=-.422$, $p<0,05$) ve toplam puanları ($r=-.373$, $p<0,05$) arasında negatif yönlü, orta düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemi “Ebeveynlerin çift uyum düzeylerinin çocukların problem davranış düzeyleri ile olan ilişkisi hakkında annelerin görüşleri nasıldır?” sorusudur. Bu alt probleme ilişkin araştırma sorusuna yönelik yapılan analiz ve bulgular aşağıda sunulmuştur.

Katılımcıların çift uyumu ve problem davranışlar ile ilgili görüşlerini belirleyebilmek için katılımcılara yarı yapılandırılmış sorular telefon aracılığıyla sorulmuştur. Toplamda dört anne ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek kodlara, alt temalara ve temalara ulaşılmıştır. Örnek katılımcı görüşlerine katılımcı kodlarıyla beraber açıklamalarda yer verilmiştir (PDYK: Problem Davranış Yüksek Katılımcı, PDDK: Problem Davranış Düşük Katılımcı, CUYK: Çift Uyum Yüksek Katılımcı, CUDK: Çift Uyum Düşük Katılımcı). Görüşme verilerinin analizinden elde edilen kod, alt tema ve temaların dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Annelerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeden elde edilen bulgular

Tema	Alt Tema	Kodlar	f	
Aile	Kaliteli zaman	Geniş aile ile geçirilen zaman	1	
		Açık hava, piknikte geçirilen zaman	1	
		Yemek saatleri, kutu oyunları	1	
		Kaliteli zaman kısıtlı	1	
Problem Davranış	Problem Davranış özellikleri	Kontrolcü, hırçın	1	
		Parmak emme, tırnak yeme	1	
		Ağlama	1	
		İtme	1	
		Müdahaleci	1	
	Problem Davranışa anne baba müdahaleleri	Görmezden gelme	2	
		Olumsuz dikkat, bağırma	1	
		Babanın yanında bebeksi, annenin yanında normal	2	
		Babanın ve annenin yanında aynı, normal	1	
		Babanın yanında daha kontrollü, anne yanında normal	1	
Çift Uyum	Genel Uyum	Uyumlu	2	
		Uyumsuz	2	
	Çocuk hakkında eşlerin uyumu	Görüş ayrılıkları mevcut	2	
		Genelde anne baba hemfikir	2	
	Anne baba tartışmalarına çocuk tepkileri	Olumsuz etkileniyor	2	
		Olumsuz etkilenmiyor	2	
Çocuk	Anne sen de babama annesi gibi davranıyorsun	Anne sen de babama annesi gibi davranıyorsun	1	
		Çocukların anne baba uyumu hakkındaki görüşleri	Şirinler filmindeki şirin baba ve şirin anneye benzetmiş	1
		Bilmiyorum	1	
		Çizimlerinde annesini vahşi hayvana babasını küçük aciz bir kemirgene benzetmiş	1	

Aile teması altında katılımcılar ailecek birlikte geçirilen zamanlar hakkında değişkenlik gösteren yanıtlar vermişlerdir. Problem davranış ölçeğinden en yüksek puanı almış çocukların annesi ve çift uyum ölçeğinden en düşük puan almış annelerin cevapları incelendiğinde; ailecek birlikte geçirilen zamanlara “geniş aile ile birlikte geçirilen zaman” ve “kısıtlı” cevapları alınmıştır.

PDYK: *“Eşim serbest meslek ile uğraştığı için genelde yoğun oluyor ve cumartesi günleri evde olmuyor. Hafta içi geç saatlere kadar çalışıyor.”*

CUDK: "Eşim yedi gün 24 saat neredeyse çalıştığı için hep beraber birlikte vakit geçirebildiğimiz zamanlar kısıtlı oluyor. Çocuklar babalarıyla vakit geçirsin istediğimde onları kırtasiyeye gönderiyorum."

Aile temasına aynı sorulara problem davranış ölçeğinden en düşük puanı alan çocukların annesi ve çift uyum ölçeğinden en yüksek puan almış annenin cevapları ise çekirdek aile olarak aile üyelerinin bir arada olduğu zamanların diğer gruba kıyasla (PDYK, CUDK) daha fazla olduğunu işaret etmektedir.

PDDK: "cumartesi sabah kahvaltılarında genelde çok önem veriyoruz. Eşim çocukları bazen alıp tiyatroya götürmeyi teklif etse de genelde açıklık orman tarzı parklarda takılıyoruz ailecek."

CUYK: "Evde yardımcı ablamız var, o sebeple çocuklarla kaliteli zaman geçirme konusunda zorluk yaşamıyoruz. Birlikte olduğumuz zamanlarda yemek yiyip, kutu oyunları oynuyoruz."

Problem davranış temasında çocukların sergilediği anneler tarafından tespit edilmiş problem davranış çeşitliliğinin yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcılardan dördünün de çocuklarında en az bir problem davranış olduğu çocuk anneleri tarafından ifade edilmektedir (ağlama, itme, kontrolcü ve hırçın davranışlar, parmak emme ile birlikte tırnak yeme).

PDYK: "H.K. genelde kendisini seven kendi dünyası olan bir çocuk. İnanılmaz sosyal ve arkadaşçı bir yapısı olsa da ne yazık ki kontrolcü bir tarafı var. Sevdiği bir arkadaşı onun dışında başka bir çocukla oynadığında o gün tüm gün okulda ve eve geldiğinde asi ve inatçı olabiliyor."

CUDK: "Var ne yazık ki, her şeye ağlayarak cevap veriyor."

PDDK: "Bazen oluyor tabi ama öyle ciddi sorun yaratacak davranışlar değil. Mesela bazen bebek kardeşini öyle hiç sebepsiz itip düşürebiliyor. Ama konuştuğumuzda tekrarlamıyor"

CUYK: "Olabiliyor evet, tırnak yediğini ve zaman zaman elini ağızına götürdüğünü gözlemliyorum. Bu durum bizim günlük yaşantımızı etkilemese de benim onu sıkça uyarmama sebep oluyor."

Çocukların görüşmelerde belirtilen problem davranışlarla ilgili annelerin görüşlerine göre anne baba müdahaleleri farklılık göstermektedir. Katılımcılardan problem davranış ölçeğinden yüksek ve çift uyum ölçeklerinden düşük puan almış katılımcılar müdahale konusunda anne baba merkezli (müdahaleci, olumsuz dikkat ve bağırma) yanıtlar vermişlerdir. Aksine bu ölçeklerden

problem davranış ölçeğinden düşük ve çift uyum ölçeklerinden yüksek alan annelerin davranışlara müdahale olarak görmezden gelme tekniğine başvurdukları görülmüştür.

PDYK: *"Bizim akrabalarla bir araya geldiğimizde de anne baba olarak kuzenleri ile sorun yaşayabildiğini görebiliyoruz. Eşim devreye girdiğinde kızım daha çok şımarıyor ve konu her neyse uzuyor. Bazen sırf bu sebeple akraba ziyaretlerine gitmek istemiyorum."*

CUDK: *"Kızımın küçük büyük her şeye ağlaması benim sabrımın hemen bitmesine sebep oluyor ve tabi sabrım bitince ben de bağırmağa başlıyorum. Eşim de kızımın ağlamasını durdurmak için hemen onun istediği neyse onu yapıyor."*

PDDK: *"Genelde görmezden gelmeye çalışıyoruz. Eşim bazen işten çok yorgun geldiğinde daha tepkisel yaklaşabiliyor."*

CUYK: *"Eşim kızımın parmak emme ve tırnak yeme davranışlarını çoğu zaman görmezden geliyor. Ben de onun sayesinde görmezden gelmeye başladım. O sebeple son zamanlarda elini meşgul edebileceği hobi köşeleri eve ekliyoruz. Geçen gün kinetik kum havuzu aldık daha azaldı sanki tırnak yeme davranışı."*

Çocukların anne baba yalnızken problem davranışları sergileme şekillerinin katılımcılarda farklılık gösterdiği görülmektedir. Katılımcılardan problem davranış ölçeğinden yüksek ve çift uyum ölçeğinden düşük alan annelerin çocuklarının ebeveynleri ile başbaşa kaldıklarında sergiledikleri davranışlarda ortaklıklar (babanın yanında bebeksi, annenin yanında normal gibi) olduğu gözlemlenmiştir. Problem davranış ölçeğinden düşük alıp çift uyum ölçeğinden yüksek alan katılımcılarda ise çocukların anne babaların yanında sergiledikleri davranışların anne babaya özel anlamlı farklılıklar göstermediği görülmektedir (baba ve annenin yanında aynı normal ve babanın yanında daha kontrollü, annenin yanında normal gibi).

PDYK: *"Evet farklılık gösteriyor tabi, eşimle beraberken daha şımarık ve bebeksi davranışları oluyor. Benimle beraberken bana nazı geçemediği için şımaramıyor. Eşim çok yüz veriyor, aramızdaki fark bu aslında."*

CUDK: *"Benimle birlikteyken de sebepli sebepsiz ağladığı durumlar oluyor ama babası gelince sanki ağlaması daha çok artıyor gibi gözlemliyorum."*

PDDK: *"Benim yanımda normal davranıyorlar. Babaları işten yorgun gelirse çocuklar normalde davrandıklarından daha dikkatli ve sessiz olabiliyorlar."*

CUYK: *"İkimizin yanında davranışları pek değişmiyor, genelde aynı davranıyor. Biz yanındayken eli meşgul olunca daha az tırnak yiyor."*

Katılımcı annelerin eşleriyle genel uyum görüşleri iki ölçekten en yüksek ve en düşük puan almış katılımcılar arasında benzerlikler görülmektedir. Problem davranış ölçeğinden en yüksek puan almış çocukların anne babasıyla uyumu ile çift uyum ölçeğinden en düşük puan almış çocukların anne babası arasındaki uyum sonuçları “uyumsuz” şeklinde yorumlanırken; problem davranış ölçeğinden en düşük puanı almış katılımcının ve çift uyum ölçeğinden en yüksek puanı almış katılımcının yanıtları “uyumlu” şeklinde yorumlanmaktadır. Benzer şekilde katılımcılara çocukları hakkında anne babaların genel uyumları sorulduğunda, katılımcılardan problem davranış ölçeğinden yüksek puan almış katılımcının ve çift uyum ölçeğinden yüksek puan almış katılımcının yanıtları görüş ayrılıklarını işaret ederken; problem davranış ölçeğinden düşük puan almış katılımcının ve çift uyum ölçeğinden yüksek puan almış katılımcının yanıtları genelde hemfikir ilerledikleri yönündedir.

PDYK: *“Eşimle çocuk yetiştirme konusunda fikirlerimiz genelde farklılaşıyor. Eşim çocuğumuzu hala gözünde bebek gibi görüyor. Bu durum karşısında H.K. tabi istediklerini yaptırabiliyor.”*

CUDK: *“Genelde kızımız hakkında ortak bir noktada buluşamıyoruz. Kızımız hakkında hemfikir olabildiğimiz tek şey onun yetenek alanları oluyor, kızımızın çok esnek bir vücudu var. Uyumumuz zayıf diyebilirim. Devamlı kavga etmiyoruz şükür ama gün içinde mutlaka kızımız hakkında en az iki durumda ters düşüp tartışma yaşadığımız oluyor.”*

PDDK: *“Eşimle çoğunlukla çocuklar hakkında gelişen konularda ortak düşüncelerimiz oluyor. Biz ortalama iyi anlaşabilen bir anne babayız, yani tabi bazen tartışmalar olsa da konuşarak halletmeye çalışıyoruz.”*

CUYK: *“Genelde eşimle çocuk bakımı ve büyütme konusunda hemfikir oluruz. Genel olarak eşimle uyumluyuz çok şükür bu da tabi haliyle evdeki huzuru ve barışçıl ortamı destekliyor.”*

Görüşmelerden elde edilen verilerdeki “Çocuk” teması ile ilgili katılımcılara iki farklı soru yöneltilmiştir. İlk soru anne babaların olumsuz tartışmaları durumunda çocuklarında gözlemledikleri tepkiler hakkında olmuştur. Bu soruya katılımcılardan gelen yanıtlar benzerlik göstermektedir. Problem davranış ölçeğinden en yüksek puan almış ve çift uyum ölçeğinden düşük puan almış katılımcıların bu soruya “olumsuz etkileniyor” yanıtını vermiş olduğu gözlemlenirken; problem davranış ölçeğinden en düşük puanı almış ve çift uyum ölçeğinden en yüksek puanı almış katılımcı annelerin bu soruya “olumsuz etkilenmiyor” yanıtını verdiği gözlemlenmiştir.

PDYK: *“Olumsuz etkileniyor tabi, birkaç kere sesimiz yükseldiğinde o inatçı kişilikli kızımın süt dökmüş kediye döndüğünü gördüğüm oldu.”*

CUDK: *“Olumsuz etkileniyor tabii, eşimle tartışma yaşadığımız durumlarda kızımın üzülerek bizi izlediğini gözlemliyorum.”*

PDDK: *“Olumsuz etkilendiği bir zamanı hatırlamıyorum.”*

CUYK: *“Genelde eşimle iyi anlaşmıştık için kızımın bizden olumsuz etkilendiği bir durum hatırlamıyorum şükür.”*

Katılımcılara yöneltilen son soru “çocukların anne baba uyumu hakkındaki görüşleri” üzerine olmuştur. Bu konu hakkında katılımcıların görüşleri farklılık göstermektedir.

PDYK: *“Bir kere şey demişti, “anne sen de babamın annesi gibi davranıyorsun”. Beni kural koyan ve keyfi kaçırın bir anne gibi görebiliyor bazen babasını da sanırım kendisine arkadaş gibi görüyor.”*

CUDK: *“Kızım geçen gün oyun terapistiyle oynarken beni “aslan” a benzetmiş babasını da “fare”ye benzetmiş. Destek sürecimiz devam ediyor, umarım ailecek faydasını görürüz. Şimdiden bazı konularda terapi süreci bana ayna tutmaya başladı aslında.”*

PDDK: *“Duymadım ama merak ediyorum aslında. Bilmem acaba bizim hakkımızda ne düşünüyor.”*

CUYK: *“Bir kere şey dedi Şirinler animasyon filmi izliyorduk ailecek. Oradaki şirin babayı babasına benzetti ve dedi ki onu çok seven şirine de annem olsun dedi.”*

Katılımcıların soruları cevapsız bırakmadığı görülmektedir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan ilgili olan konular temaların belirlenmesini sağlamıştır. Katılımcıların cevaplarındaki benzerliklerin arttığı temalar “Problem davranış ve çift uyum” temalarıdır. Katılımcılardan yüksek problem davranış puanına sahip çocuğa sahip olan anneler ile çift uyum puanı düşük olan annelerin cevaplarında benzerliklerin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çift uyum puanı yüksek olan ve çocuklarında problem davranış puanı düşük olan katılımcıların cevaplarında da benzerlikler olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada anaokuluna devam eden çocukların ebeveynlerinin çift uyumunun çocukların problem davranış düzeyleri ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları çocukların problem davranışları ile anne babalarının çift uyumu arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Çalışmanın nicel bulgularına göre anti sosyal problem davranış ile çift uyum ve çift uzlaşım arasında anlamlı negatif bir ilişki olduğu tespit

edilmiştir. Nitel bulgulara göre de problem davranışın yüksek olduğu çocukların anneleri daha düşük çift uyumu bildirmişlerdir.

Çocuklardaki davranış sorunları ebeveynler arasında yaşanan tartışma ve ilişki problemlerinden kaynaklanabilmektedir (Cummings ve Davies, 2002). Aynı zamanda ebeveynlerinin şiddetli geçimsizliğine maruz kalan çocukların problem çözme modeli olarak ebeveynlerden gözlemledikleri yıkıcı davranışlara sahip olmaktadır (El-Sheikh vd., 2008; Insgoldby vd., 1999). Ebeveynlerden kopyalanan davranışlar ne yazık ki dışsallaştırıcı davranış problemleriyle sınırlı kalmamakta aynı zamanda çocuklar problemler karşısında geri çekilme, sessizleşme gibi içselleştirme problemleri de sergileyebilmektedirler (Sayıl vd., 2019). Bu araştırmada çocukların problem davranışları ile ebeveynlerin çift uyumu arasında bir ilişki olup olmadığı, bir ilişki varsa bu ilişkinin yönünün tespiti ve yorumlanması hedeflenmiştir. Bu amaçla ebeveynlerden ve öğretmenlerden veriler toplanmıştır.

Korelasyon analiz sonuçları incelendiğinde çift uyumu ölçek toplam ve uzlaşım alt ölçek puanları ile çocuk problem davranış ölçeği anti sosyal davranış alt ölçeği puanı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Anne baba ilişkisinin çocuğu ruhsal ve davranışsal boyutta etkilediğini savunan araştırmalar da bu bulguyu desteklemektedir (Grych vd., 1990; Arkan, 2009; Broadhead vd., 2009; Davies ve Lindsay, 2004; Garner vd., 2008). Alan yazında taranan araştırmalar incelendiğinde, ebeveynlerin çatışma durumlarının çocukların içe ve dışa yönelimli davranış problemleri ile ilişkili olduğunu savunan araştırmalara rastlamak mümkündür (Sayıl vd., 2019). Benzer bir şekilde Cui ve arkadaşları (2005) çocuklardaki problem davranışlarla anne baba çift uyumu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Hakvoort ve arkadaşları (2010) yaptıkları araştırmada anne baba evlilik uyumunun çocuklardaki psikolojik iyi oluş ile pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Bu çalışmada ebeveynlerin çift uyumu ile çocukların problem davranışları arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Alan yazında evlilik doyumu ve çocukların davranışları hakkında yapılan araştırma sonuçları bu araştırmayla benzer bir yöne sahiptir. Fishman ve Meyers (2000) ebeveynlerin evlilik hayatından duydukları tatmin düzeyi ile çocukların psikolojik uyumsuzluk semptomları arasında anlamlı seviyede ilişki olduğunu; Gottman ve Katz (1989) evlilik doyumu az olan ailelerden gelen çocukların arkadaşlarıyla sosyalleşme ve oynamaya daha az seviyede gönüllü olduklarını ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin olumsuz olarak değerlendirilebileceğini; Robinson ve Neece (2015) evlilik doyumunun çocuklarda gözlemlenen davranış sorunları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve evlilik doyumu az olan ebeveynlerin ev hayatında daha fazla stresin ve çocuklarda ise daha fazla istenmeyen olumsuz davranışların gözlemlendiğini belirtmiştir. Alan yazın bulguları ile birlikte değerlendirildiğinde ebeveynlerin evlilik uyumları ile çocukların problem davranışları arasında negatif yönde bir ilişki görülmektedir. Anne

babaların çift uyum düzeyi yükseldikçe çocuklardaki olumsuz davranışlarda düşüş gözlemlenmektedir.

Nitel görüşmelerde alınan sonuçlar çift uyum ölçeğinden en düşük puanı almış katılımcıların çocuklarında problem davranışların mevcut olduğu yönündedir. Benzer şekilde problem davranış ölçeğinden yüksek puan almış çocukların annesiyle yapılan görüşmede çocukların ebeveynlerinde uyum sorunlarının gözlemlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca problem davranış ölçeğinden düşük puan almış çocukların annesiyle yapılmış olan görüşmede çift uyumunun yüksek olduğu ve çocukları hakkında gündeme gelen konularda ebeveynlerin görüş birliği gösterdikleri görülmüştür. Bu bulguların birbirlerini destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu bulguları destekleyen bir çalışmada eşler arası çift uyumunun azalması ile çocuklarda uyum problemlerinin ters orantılı olarak artış gösterdiği tespit edilmiştir (Şirvanlı, 1999).

Nitel görüşmelerden elde edilen veriler incelendiğinde problem davranış ölçeğinden düşük puan almış katılımcının ve çift uyum ölçeğinden yüksek puan almış katılımcının görüşme formuna verdikleri yanıtların benzerlik gösterdiği görülmüştür. Çocuklarının davranışları hakkında eşlerin fikirlerinin uyum gösterip göstermediği sorulduğunda problem davranış ölçeğinden düşük puan almış öğrencinin annesinin ve çift uyum ölçeğinden yüksek puan almış annenin verdiği yanıtların benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu katılımcılar çocukları hakkında eşleriyle hemfikir ilerleyebildiklerini ifade etmişlerdir. Karar alma sürecinde eşlerin gösterdikleri uyum çocukların problem davranışlarına olumlu yansıma etkisine sahip olduğu bilinmektedir (Arkan ve Üstün, 2009).

Çalışmanın nitel verilerinde katılımcı annelerin çatışmalar karşısında çocuklarının mutsuzluğunu ifade ettikleri görülmüştür. Çocuklar ev ortamında ebeveynlerinin çatışmalarına maruz kaldıklarında bu stresle baş edebilmek için bazı stratejiler geliştirirler. Bir yüksek lisans tezinde aile içinde çocukların ebeveynler arası çatışmaya müdahale etmeye çalıştıkları veya bu çatışmaya karşı gösterdikleri duygusal tepkileri değiştirmeye çalıştıkları bulunmuştur (Sakız Kuyucu, 2011). Çocukların gösterdikleri tepkilerin faydalı olduklarını fark ettiklerinde bu stratejileri kullanmaya devam ettikleri gözlemlenmiştir (Sakız Kuyucu, 2011). Ayrıca çocukların anne baba çatışmaları hakkında algılarını inceleyen başka bir çalışmada yaş farkı olmaksızın çocukların ebeveyn çatışmalarının karşısında olumsuz duygular ifade ettikleri tespit edilmiştir (Şendil, 2003).

Çalışma grubunun kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla tek bir ilçedeki tek bir anaokulundan kısıtlı sayıda katılımcılardan oluşması ve bazı alt ölçeklerin düşük güvenilirlik değerleri araştırma sonuçlarının genellenebilir olması konusunda bir sınırlılık oluşturmaktadır. Araştırma yönteminin ilişkisel modelde olması ve nicel veri analizlerinde kullanılan korelasyon

yöntemine dayalı bulgular neden-sonuç yönlü çıkarımlara olanak tanımamaktadır. Araştırmanın nitel boyutu için verilerin sadece az bir sayıda annelerle ve kısıtlı sürede yapılan telefon görüşmeleriyle elde edilmiş olması çalışmanın kısıtlılıkları arasında yer almaktadır. Ayrıca telefon görüşmelerinin süresinin kısa olması bu görüşmelerden elde edilen nitel verilerden sınırlı sayıda tema konusu elde edilmesine de sebep olmuş olabilir.

Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışları ile ebeveynlerin evlilik uyumları arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Çocukların davranışları ve anne baba çift uyumu konusunda alanyazında nitel ve nicel verilerin beraber analiz edildiği araştırmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle bu araştırmanın alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu konu ile ilgili yapılacak araştırmalarda çocukların davranış problemlerinin ve anne baba uyumunun daha geniş örneklemeler üzerinde çalışılarak çocukların davranışlarının sebepleri araştırılıp bulgular detaylı bir şekilde incelendikten sonra alınan sonuçlara yönelik erken önleyici ve destekleyici programlar tasarlanabilir. Araştırma kapsamında, anne-baba çift uyumu ile problem davranışlar arasındaki ilişkiden yola çıkılarak anne baba uyum ve iletişim sorunlarının çocuklardaki davranış problemlerinin artış göstermesine yol açabileceğinden anne babalara çatışma düzeylerini optimize edebilecekleri stratejilerin aktarılacağı anne eğitim programları uygulanabilir. Anne baba uyumunu destekleyebilecek okul eğitimleri hakkında okullarla iş birliği sağlanabilir. Araştırmanın sonuçları göz önüne alınarak ebeveyn çift uyumu ve çocuk problem davranışları ilişkisi hakkında anne baba eğitimlerinin planlanması ve okul iş birliğiyle problem davranışlar hakkında ailelere sosyal psikolojik destek verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Alisinanoğlu, F., & Özbey, S. (2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 173-198.
- Arkan, B., & Üstün, B. (2009). Davranım bozukluğu olan çocuklara psikiyatrik yaklaşımda anne-baba eğitim programları: İki örnek bağlamında bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 155-174.
- Asi, D., & Ocak Karabay, S. (2017). Okul öncesi eğitim ortamlarında ilişkiler: Öğretmenler ve akranlar. *Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi içinde* (s. 127-151). Eğiten Kitap.
- Ataman, A. (2003). Sınıfta iletişimde karşılaşılan davranış problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 251-262.
- Atan, A., & Buluş, M. (2018). Aile iletişim becerileri psikoeğitim programının 5-6 yaş çocukların sosyal duygusal uyumuna etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 213-230. <https://doi.org/10.9779/PUJE.2018.215>
- Bandura, A. (1979). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bayraktaroglu, H. T., & Çakıcı, E. T. (2017). Psychometric properties of revised form of the Dyadic Adjustment Scale in a sample from North Cyprus. *International Journal of Educational Science*, 19(2-3), 113-119. <https://doi.org/10.1080/09751122.2017.1393954>
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Journal of Child Development*, 55(1), 83-96. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1984.tb00275.x>
- Block, J. H., Block, J., & Morrison A. (1981). Parental agreement and disagreement on child-rearing orientations and genderrearing orientation in children. *The Journal of Child Development*, 52, 965-974. <https://doi.org/10.2307/1129101>
- Broadhead, M., Chilton, R., & Crichton, C. (2009). Understanding parental stress within the Scallywags service for children with emotional and behavioural difficulties. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 14(2), 101-115. <https://doi.org/10.1080/13632750902921880>
- Busby, D., Christensen C., Crane, D., & Larson J. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marriage Family Therapy*, 21, 289-308. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1995.tb00163.x>
- Büyüköztürk, Ş. K., Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demir, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Camisasca, E., Miragoli, S. D., & Blasio, P. (2016). Families with distinct levels of marital conflict and child adjustment: Which role for maternal and paternal stress? *Journal of Child and Family Studies*, 25(3), 733-745. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0261-0>
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri* (A. Aypay, Çev.), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W., Plano, C., & Vicki, L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları, tasarımı ve yürütülmesi* (2. Baskıdan çeviri). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (3. Bsk.). Eğiten Kitap Yayınevi: Ankara.
- Cui, M., Conger, R. D., & Lorenz, F. O. (2005). Predicting change in adolescent adjustment from change in marital problems. *Developmental Psychology*, 41, 812-823. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.5.812>
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology*, 43, 31-63. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00003>

- Çağdaş, A. (2011). *Anne-baba-çocuk iletişimi* (3 Bsk). İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Davies, P. T., & Lindsay, L. L. (2004). Interparental conflict and adolescent adjustment: Why does gender moderate early adolescent vulnerability? *Journal of Family Psychology, 18*(1), 160-170. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.1.160>
- El-Sheikh, M., Cummings, E. M., Kouros, C. D., Elmore-Staton, L., & Buckhalt, J. A. (2008). Marital psychological and physical aggression and children's mental and physical health: Direct, mediated, and moderated effects. *Journal of Consulting Clinical Psychology, 76*, 138-148. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.76.1.138>
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., & Eradamlar, N., Alpkan, R. L. (2005). Evlilik uyumu. *Düşünen Adam, 18*(1), 39-47. <https://dusunenadamdergisi.org/storage/upload/pdfs/1587721786-tr.pdf>
- Fishman, E.A ve Meyers, S.A. (2000). Marital satisfaction and child adjustment: direct and mediated pathways. *Contemporary Family Therapy, 22*(4), 437-452. <https://doi.org/10.1023/A:1007848901640>
- Garner, P. W., Dunsmore, J. C., & Southam-Gerrow, M. (2008). Mother-child conversations about emotions: Linkages to child aggression and prosocial behavior. *Review of Social Development, 17*(2), 259-277. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00424.x>
- Gottman, J. M., & Katz, L. F. (1989). Effects of marital discord on young children's peer interaction and health. *Developmental Psychology, 25*(3), 373-381. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.3.373>
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin, 108*(2), 267-290. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.2.267>
- Guralnick, M. J. (1998). Effectiveness of early intervention for vulnerable children: A developmental perspective. *Applied Research in Mental Retardation, 102*(4), 319-345. [https://doi.org/10.1352/0895-8017\(1998\)102<0319:eoefv>2.0.co;2](https://doi.org/10.1352/0895-8017(1998)102<0319:eoefv>2.0.co;2)
- Günalp, A., & Kabadayı, A. (2017). Anne-baba tutumlarının okulöncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi. *Journal of Human Sciences, 14*(3), 2762-2776. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i3.4713>
- Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Hakvoort, E. M., Bos, H. M. W., Van Balen, F., ve Hermanns, J. M. A. (2010). Family relationships and the psychosocial adjustment of school-aged children in intact families. *The Journal of Genetic Psychology, 171*(2), 182-201. <https://doi.org/10.1080/00221321003657445>.
- Halse, M., Steinsbekk, S., Hammar, Å., Belsky, J., & Wichstrøm L. (2019). Parental predictors of children's executive functioning from ages 6 to 10. *The Journal of Developmental Psychology, 37*(3), 410-426. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12282>
- Ingoldsby, E. M., Shaw, D. S., Owens, E. B., & Winslow, E. B. (1999). A longitudinal study of interparental conflict, emotional and behavioral reactivity, and preschoolers' adjustment problems among low-income families. *Journal of Abnormal Child Psychology, 27*(5), 343-356. <https://doi.org/10.1023/a:1021971700656>
- Katz, F. L., & Gottman, M. J. (1993). Patterns of marital conflict predict children's internalizing and externalizing behaviours. *Developmental Psychology, 29*(6), 940-950. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.29.6.940>
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumları ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/38286.pdf>

- Knopp, K., Rhoades, G. K., Allen, E. S., Parsons, A., Ritchie, L. L., Markman, H. J., & Stanley, S. M. (2017). Within- and between-family associations of marital functioning and child well-being. *Journal of Marriage and the Family*, 79(2), 451-461. <https://doi.org/10.1111/jomf.12373>
- Merrell, K. W. (2002). *Preschool and kindergarten behavior scales* (2nd Edition). Austin.
- Metindoğan, A. (2022). Review of research for intervention on parental mental health, couple and family dynamics, and parenting styles as predictors of children's internalized and externalized behaviors. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 667-691. <https://doi.org/10.17336/igusbd.402268>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap*. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy (Çev. Ed.). Ankara: Pagem Akademi.
- Mingebach, T., Kamp-Becker, I., Christiansen, H., ve Weber, L. (2018) Meta-meta-analysis on the effectiveness of parent-based interventions for the treatment of child externalizing behavior problems. *PLoS ONE*, 13(9), e0202855. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202855>.
- Olçay, O. (2008). Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Özbey, S. (2009). Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. London: Sage Publications.
- Peterson, J. L., & Zill, N. (1986). Marital disruption, parent-child relationships, and behavior problems in children. *Journal of Marriage and the Family*, 48(2), 295-307. <https://doi.org/10.2307/352397>
- Reid, W. J., ve Crisafulli, A. (1990). Marital discord and child behavior problems: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 18(1), 105-117. <https://doi.org/10.1007/BF00919459>
- Robinson, M., & Neece, C. L. (2015). Marital satisfaction, parental stress, and child behavior problems among parents of young children with developmental delays. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 8(1), 23-46. <https://doi.org/10.1080/19315864.2014.994247>
- Sakız Kuyucu, E. (2011). *Evlilik çatışması ve çocuk uyum problemleri arasındaki ilişkide duygusal güvenliğin ve anne kabul red algısının aracı rolünün incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Sayıl, F. M., Tepe, Y. K., & Kumru, A. (2019). Ebeveyn çatışması ve ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkiler: Anne babanın kontrol uygulamalarının aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(83), 74 - 89. <https://doi.org/10.31828/tpd1300443320180618m000005>
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 15-28. <https://doi.org/10.2307/350547>
- Stadelmann, S., Perren, S., von Wyl, A., ve von Klitzing, K. (2007). Associations between family relationships and symptoms/strengths at kindergarten age: what is the role of children's parental representations? *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 48(10), 996-1004. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01813.x>
- Şendil, G. (2003). Çocukların anne babanın evlilik çatışmasını algılayışı. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 23, 113-145. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/100084>

- Şirvanlı, D. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri I: Davranış ve uyum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1), 19-29.
- Yıldırım, A., ve Şimsek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, D. A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum*, 4(1), 49-58. <https://doi.org/10.21560/spcd.45262>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It is known that inadequate and unhealthy parental communication and interaction cause adaptation problems in children (Günalp and Kabadayı, 2017). Emotional interaction within the family that is not warm, caring, and sensitive negatively affects not only the emotional development but also the social development of children. Children who do not experience healthy emotional development can have difficulty in establishing positive relationships with others. This study was conducted to examine the relationship between preschool children's problem behaviors and parents' dyadic adjustment. Although there are many studies on dyadic adjustment and problem behaviors in children, qualitative and mixed method studies on the subject are limited. This study aimed to be one of the mixed method research on children' problem behavior and parents' dyadic adjustment in Türkiye.

Method

Method of the study was designed as a mixed-method cross-sectional research. Participants of the study consisted of 29 students between the ages of four and six and their mothers at a private independent kindergarten in the Ümraniye district of İstanbul. Data on students' problem behaviors were collected from three female preschool teachers of those students. Additional data were collected from the students' mothers about their demographic characteristics and dyadic adjustment. In addition to those, telephone interviews were conducted with four of the mothers whose children had the highest and lowest problem behavior scores. Data collection instruments were the demographic information form, Problem Behavior Scale and Couple Dyadic Adjustment Scale. Quantitative data of the study were analyzed using the Pearson correlation method. Qualitative data of the study were examined using descriptive and content analysis methods.

Results

The first research question of the study was "What is the relationship between parents' dyadic adjustment levels and children's problem behavior levels?" As a result of the correlation analysis, it was found that there was a negative relationship between parental dyadic adjustment scores and students' antisocial problem behavior scores. When the correlation coefficients were examined, it was seen that there was a negative and statistically significant relationship between the total scale and Consensus subscale scores from the Dyadic Adjustment Scale and the Antisocial Behavior subscale scores from the Problem Behavior Scale. The data obtained from the mother interviews were analyzed using the content analysis method. Qualitative analysis of interview data yielded four themes as family, problem behavior, dyadic adjustment, and the child.

Discussion & Conclusion

Results show that there are higher levels of child problem behavior in families with lower levels of dyadic adjustment. Based on the results of the study, it can be suggested that parent trainings can be planned about the relationship between parental couple harmony and student problem behaviors and that social-psychological support can be provided to families about children's problem behaviors in cooperation with the school. Mother education programs can be administered to provide parents with strategies to optimize their conflict levels and communication problems. To support parental dyadic adjustment, schools can take part in the education process of parents' regarding children's problem behaviors.